

## KURBAN KESMEK İBADET Mİ?

Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK\*

Kurban kesmek, geleneksel fıkha göre sünnet veya vacip bir ibadettir. İttifak edilen nokta kurban kesmenin farz olmadığıdır. Ülkemizde bu, göz ardı ediliyor ve kurban farz ibadet gibi algılanıyor. Bu yanlış algılama doğal olarak art arda birçok yanlış da beraberinde getiriyor.

İkinci olarak, kurban kesmek zengin sıfatı olan kişilere düşer. Yani bir kişinin kurban sünnetini yerine getirmesi için mali bakımdan zekat verecek, hacca gidecek nitelikte olması gerekir.

Ülkemizde bu da göz ardı ediliyor. Hemen herkes kurban kesiyor. Şöyle de denebilir: Hemen herkese kurban kestiriliyor. Hatta Anadolu'da birçok insan borçlanarak kurban kesmektedir. Nitekim Anadolu'da borçlanarak hacca gidenler de az değildir.

Geleneksel fıkın verilerini Kur'an'ın verileri açısından değerlendirmeden önce iki noktanın altını çizelim.

Birincisi: Özellikle son yıllarda, hızlı ve amansız bir biçimde yol alan din sömürsünün önemli gelir kaynaklarından biri haline getirilen kurban, trilyonluk meblağların konusu bir sektöre dönüştü. Bu yüzden kurban, sünnet olmaktan çıkarılıp fiilen farzlaştırıldı; onunla da yetinilmedi, örtülü bir biçimde İslam'ın en büyük farzı haline getirildi. Din sömürsü sektörü, elinden gelse, ailenin tüm bireylerine bir veya iki kurban kestirecek...

Son yıllarda, kurbanın esas İslami hedefi olan "yoksulun et yemesi" adeta unutulmuş, kurban denince akla bir tür deri kapma savaşı gelir olmuştur. Ortada, Allah rızası, din-diyanet, akıl-insaf ara ki bulasın... Utanmazlığın bini bir para...

Uyuşturucu çetelerinin dalaşını andıran bir manzara karşısındayız.

Gerçek dinin zerresinden bile habersiz olduğumuzun göstergelerinden biri de bu dalaştır...

---

\* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Beş milyonu aşkın hayvan kesilmekte, Allah'ın ve fakirin adı paravan yapılarak birkaç başlı bir deri vurgunu sektörü beslenmektedir.

İkinci nokta: Hz. Peygamber'in açık ve ısrarlı talimatına göre, kurban kesimi, hayvanın acı çekmesini en aza indirecek şekilde olmalıdır. Modern dünyada bu, elektro şok denen bir bayılma yöntemiyle yapılmakta ve bu sayede hayvanların acısı hemen hemen sıfırlanmaktadır.

Bu yöntemin öncelikle Müslümanlar tarafından uygulanması gerekmez miydi? Acı çektirilen, hakları ihlal edilen hayvanların Allah huzurunda bizden davacı olacaklarını söyleyen ilk insan bizim peygamberimizdir. Bu anlayışı biz uygulamalarla hayatımıza yansıtılabildik mi? Nerede? Bırakın yansıtmayı, elektro şok yönteminin "gayri şer'i" olduğunu iddia edebilen ilim ve merhamet düşmanlarıyla hala karşılaşabiliyoruz. Hayvanlar acı çekiyor, dünyanın önünde dinimiz ve insanımız ithama maruz kalıyor. Yazık, günah değil mi?

Olaya bu noktadan bakıldığında, bırakın İslami esprinin korunmasını, kurban kesimleri yer yer hayvanlara işkence manzarası andırmaktadır. Hayvanlar yetersiz-kör bıçaklarla dakikalarca kıvrandırılmakta, zaman zaman yarı kesilmiş halde ayağa kalkmakta, hatta bazen caddelere fırlayarak yarı-kesik başlarıyla koşmaktadır.

İbadet adı altında, Allah'ın ve insanlığın önünde utanç verici, yürek paralayıcı bir acımasızlık sergilenmektedir.

Allah elbette bunları görüyor ve bu mazlum hayvanların acılarından doğan günahı bir öfkeye dönüştürerek bu toprakların üstüne geri gönderiyor. Kur'an'ın dinini ve onun tebliğcisi Hz. Muhammed'i gerçekten tanıyanlar, şu söylediğimi anlamakta en küçük bir zorluk çekmeyeceklerdir.

Bir kez daha söylemek istiyorum: Peygamberimizin buyruklarına ters kurban kesimi hayvan katliamlarına, Kur'an'ın buyruklarına ters hac uygulaması ise yüzlerce, bazen binlerce insanın can vermesine sebep olmaktadır.

Ve İslam dünyası, "ibadet" ettiğini sanarak kasılıp durmaktadır. Çünkü İslam dünyası, ruhu-özü arayacak erdirici kaygıdan uzakta, fotoğrafı ve lafı her şey sanacak bir sığığa teslim olmuş bulunuyor.

Ben bunu, Kur'an imanının bir evladı olarak şöyle değerlendiriyorum: İslam dünyası Allah ile alay ediyor, Allah da İslam dünyasıyla alay ediyor. Ve elbette ki sonuç, İslam dünyasının hüsranı oluyor...

Geleneksel fıkıhın, her türlü yoruma, hatta istismara müsait kurban anlayışından Kur'an'ın anlayışına geçerse ne görüyoruz?

Kurbanın tarihsel ve fıkıhsal yönüne ilişkin ayrıntılı bilgileri, "*Kur'an'ın Temel Kavramları*" adlı kitabımızın "Kurban" maddesinde verdik. Burada, yaşamsal önemi olan başka bazı noktalara dikkat çekeceğiz. Her şeyden önce, Kur'an'ın verilerine göre konuşursak, kurban bağımsız bir ibadet değil, bir sosyal yardım türüdür.

Konunun özü, Hac suresi 36-37. ayetlerde verilmiştir. "... O hayvanlar, yanları yere yaslandığı zaman onlardan yiyin; isteyen yoksulu da istemeyen yoksulu da doyurun. Allah, o hayvanları sizin hizmetinize verdi ki şükredebilesiniz. Kurbanların etleri de kanları da Allah'a asla ulaşmaz, Allah'a sizin takvanız (tanrısal iradeye ters düşmekten sakınmanız) ulaşır..."

Bu ayetlerden açıkça anlaşılıyor ki, kurban kesiminde ibadet olan, kan akıtmak veya et değildir. Kurban ameliyesinde Allah'ın gözettiği, kesilen hayvandan yoksulların sağladığı yarardır. Allah'ı et ve kanla ilişkili göstermek, olaya: "Kan akmalıdır, kan akmasa maksat hasıl olmaz" şeklinde ilkel-paganist bir mantıkla bakmak Kur'an'ın asla kabul etmeyeceği bir yaklaşımdır. O halde:

1- Kurban kesmek, Kur'an'ın açık beyanıyla, bir ibadet değildir; sosyal yardımlaşmanın bir türüdür. Kurban, İslam terminolojisinde infak (yoksula ve yoksuna yardım, sahip olunandan başkalarına pay çıkarma) denen ve Kur'an'da altı sık sık çizilen paylaşmanın çok geniş çerçevesi içinde yer alan bir yardımlaşma şeklidir. Yardım ulaştırmada bir araçtır. Bu aracın yerine başka araçlar da konabilir.

Ama, örneğin namaz ve oruç gibi "bizatihi ibadet" olan farzlarda durum farklıdır. Onların yerine başka bir şeyi koyarak farzı eda etmiş olamazsınız. Bizzat din koyucunun açık bir beyanı olması durumu müstesna... Oysa ki, kurbanın da içinde yer aldığı infakta, yardımın muhatabını dikkate alarak çok değişik paylaşımlar ve katkılar işletilebilir. Önemli ve değişmez olan tek şey infak yani muhtaç olana yardım ve destektir. Şöyle veya böyle, şunu veya bunu vererek...

Esasen, geleneksel fıkıh da bunu, örtülü bir biçimde kabullendiği içindir ki, kurbanı farz bir ibadet olarak görmemiştir. Kurban ameliyesinde ibadet olan, yoksula yardımdır. Yoksulun korunması, ona et vermek yerine başka bir şey vermekle daha iyi sağlanacaksa, o şeyi kurbanı tercih etmek gerekir. Zaten kurban, Allah'ın hoşnutluğuna vesile olan şey anlamındadır ve kurban bu anlamda tüm ibadetlerin ortak adı olarak kullanılmaktadır. O halde; örneğin, ameliyat parası bulamayan bir yoksula kurban eti yerine o parayı vermek, Kur'an'a göre daha üstün bir "kurban" olacaktır.

Kısacası, kurban bayramı, yoksulun ve yoksunun imkan sahiplerinin varlıklarından pay aldığı bayramdır, hayvan kesimi bayramı değil. Hayvan kesimi bu pay çıkarmamın sadece bir şeklidir. Dileyen elbette ki o şekli uygular ama o şekle uymak kaçınılmaz değildir. Kaçınılmaz olan, yoksulun göz ardı edilmemesidir.

Allah'a, Kur'an'ın gösterdiği yoldan yaklaşmak isteyenler artık kurban bayramlarında, çevrelerindeki yoksulların en âcil ihtiyaçları neyse onu aramalı, sormalı ve kurbanlarının tutarını yoksulların o ihtiyaçlarını gidermek için harcamalıdır. Bunda başarılı olamayanlar, kurban paralarını Kızılay gibi, Mehmetçik Vakfı gibi, bağışın her kuruşunu en güzel biçimde yoksula, şehit ailelerine ileten kuruluşlara "hayvan kesimi istemiyoruz" kaydıyla vermelidirler.

2- "Kurban farz ibadet değilse de sünnet bir ibadettir" yolunda bir iddia da tutarlı olamaz. Böyle bir iddia sadece kurban konusunda değil, öne sürüldüğü tüm alanlarda tutarsızdır. Neden mi?

Unutmayalım ki, sünnet, kelime anlamıyla da terimsel anlamıyla da "tavır, tarz, yöntem, gelenek ve davranış biçimi demektir. Bu kelime, genellikle Hz. Peygamber'in, Kur'an'da yer alan ilkeleri-farzları uygulama biçimini anlatmak için kullanılır. Yani sünnet bir yapıyı değil, mevcut bir yapıya dayanan bir uygulama şeklini ifade eder.

Yapıyı belirleyen, Allah'tır. Hz. Peygamber sadece uygular. İşte o uygulama şekline sünnet denir.

Sünnetten söz etmek için öncelikle Kur'an'da onun dayandığı bir farzın bulunması gerekmektedir. Kurban farz olmadığına göre, böyle bir durumdan söz edilemez. Söylenecek olan şudur: Kurban, farz olan infakın yer, zaman ve imkanlara uygun biçimde yerine getiriliş şekillerinden biridir. Uygulanan şekli, yoksulun ihtiyaç durumu belirleyecektir.

O halde, “sünnet ibadet” deyimi, bilimsel olmaktan uzak bir deyimdir. Kur’an dininin verilerine de ters düşmektedir.

3- Yasa koyucu, hiç vakit kaybetmeden, hayvanların modern uyuşturma yöntemleriyle kesimini zorunlu hale getirmelidir. Uyuşturarak kesim, hayvanı öldürmemekte, sadece acı duymasını önlemekte, ölüm yine kanın akması suretiyle vücut bulmaktadır. Uyuşturarak kesmenin “şer’i” olmadığı yolundaki yobaz fısıltısına itibar etmenin politik çıkardan başka hiçbir gerekçesi olamaz.

Peygamberimizin direktifine uygun kesimi sağlayacak olan modern yöntemi bu tür gerekçelerle zorunlu hale getirmeyenleri, tarihin önünde hayvanlara işkenceye göz yummakla suçlamak hakkımız vardır.

Bu hakkı kullanmak, öncelikle Peygamberimizi hoşnut edecektir. O yüce Resul, bedevî fistanı giymekle değil, işte bunları yapmakla hoşnut edilir...